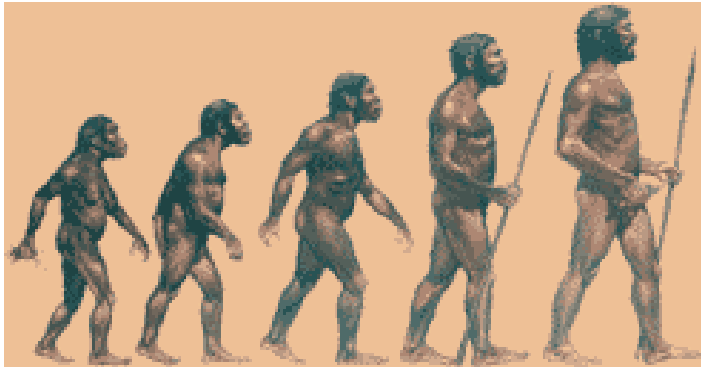

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΚΑΙ Η ΜΕΣΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Πριν από 2.500.000 χρόνια εμφανίζονται στην Αφρική οι πρώτοι άνθρωποι, οι οποίοι ανάλογα με την πρόοδο τους και την εποχή που εμφανίστηκαν ονομάστηκαν ως εξής:

- **Ικανός άνθρωπος - homo habilis**, ο οποίος ζει ομαδικά και κατασκευάζει εργαλεία.
- **Όρθιος άνθρωπος - homo erectus**, ο οποίος βελτιώνει την κατασκευή εργαλείων και ανακαλύπτει τη φωτιά. Συναντάται στην Αφρική, την Ευρώπη και την Ασία.
- **Σοφός άνθρωπος - homo sapiens**, ο οποίος έχει μεγαλύτερο εγκέφαλο από τους προγόνους του και θάβει τους νεκρούς.
- **Σοφοτάτος άνθρωπος - homo sapiens sapiens**, απόγονοι του οποίου είμαστε και εμείς. Επινοεί την τέχνη και εξαπλώνεται παντού.

Στην Παλαιολιθική και τη Μέση εποχή ο άνθρωπος προστατεύεται από το κρύο στα σπήλαια, φοράει δέρματα ζώων, τρέφεται από το **κυνήγι** και το **ψάρεμα** και μαζεύει καρπούς (**τροφοσυλλέκτης**).

Τα θηράματα του στην Ευρώπη είναι διαφορετικά, ανάλογα με τις περιοχές (βόδια, ελάφια, αντιλόπες, μαμούθ κ.ά.). Για την κατασκευή εργαλείων χρησιμοποιεί κέρατα και οστά ζώων και κατεργάζεται το λίθο.

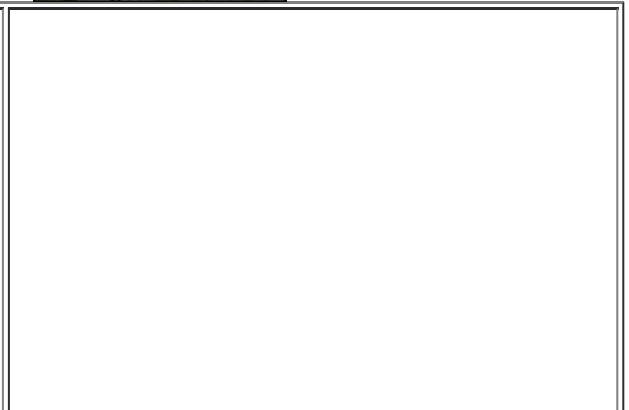

Ο Σοφός άνθρωπος θάβει τους νεκρούς και τοποθετεί κτερίσματα (συνοδευτικά αντικείμενα του νεκρού στον τάφο του), γεγονός που φανερώνει ότι πιστεύει σε μια άλλη ζωή μετά το θάνατο.

Στην Ελλάδα ο παλαιολιθικός άνθρωπος εντοπίζεται στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία, την Αργολίδα, την Κέρκυρα και πολλές άλλες περιοχές

Στα τέλη της Παλαιολιθικής περιόδου εμφανίζονται τα πρώτα δείγματα τέχνης. Πρόκειται για αντικείμενα και κατασκευές που δημιουργούνται από τον άνθρωπο και έχουν τόσο πρακτική όσο και διακοσμητική χρήση. Αυτά είναι οστέινα, πήλινα ή πέτρινα αγγαματίδια, κοσμήματα, ζωγραφικές παραστάσεις κ.ά.

Σε πολλές παλαιολιθικές τοποθεσίες της Ευρώπης βρέθηκαν **σπηλαιογραφίες**, δηλαδή εικόνες ζώων και σπάνια ανθρώπων ζωγραφισμένες με χρώματα ή χαραγμένες στα σπήλαια. Αυτές οι απεικονίσεις είναι συμβολικές και εκφράζουν τις αντιλήψεις για το μυστήριο της ζωής και του θανάτου, καθώς και την αγωνία της επιβίωσης. Πιστεύεται ότι τότε δημιουργείται και η θρησκεία, η πίστη σε δυνάμεις που επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων, και την ίδια εποχή ξεκινά η ταφή των νεκρών.

Ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου σελ. 7-8

1. Η καθημερινή ζωή κατά την Παλαιολιθική εποχή.

Με βάση την εικόνα να περιγράψεις την ημέρα ενός παλαιολιθικού ανθρώπου,

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Παρατηρώντας την εικόνα του μαθήματος μπορούμε να φανταστούμε την καθημερινή ζωή κατά την Παλαιολιθική εποχή.

Ο **άνθρωπος ζει νομαδικά**, μαζί με άλλους ανθρώπους με τους οποίους πιθανόν να συνεργάζεται σε ορισμένες δραστηριότητες. Το **πρωί** η ημέρα του ξεκινάει με το **πρωινό** του γεύμα, το οποίο περιλαμβάνει μερικούς **καρπούς** που είχε μαζέψει τις προηγούμενες ημέρες στη σκηνή του. Στη συνέχεια, πρόκειται να αναζητήσει τροφή. Πηγαίνει μόνος του ή με άλλους φίλους του για **κυνήγι** με αιχμές και χειροπελέκεις στο

βουνό και στο δάσος. Τα θηράματα που σκοτώνει για να τραφεί είναι τα μαμούθ, οι τάρανδοι, οι αίγαγροι (τα αγριοκάτσικα), τα βόδια ή τα ελάφια, ανάλογα με την περιοχή που ζει (ανατολικά, δυτικά της Ευρώπης κ.λπ.). Άλλες φορές πηγαίνει για **ψάρεμα**.

Το **μεσημέρι** επιστρέφει στη σκηνή του με τη λεία του και αρχίζει να **ετοιμάζει** το γεύμα του.

Αν έχει οικογένεια, φροντίζει το κυνήγι του να είναι σε μεγάλη ποσότητα. Ανάβει έξω από τη σκηνή φωτιά με κροκάλες και ψήνει τα κομμάτια κρέατος,

Αφού τα κόψει με λεπίδες σε μικρότερες μερίδες. Μετά το γεύμα του ξεκουράζεται στη σκηνή του.

Το **απόγευμα**, αφού ξεκουραστεί, ασχολείται με άλλες εργασίες. **Κατασκευάζει** διάφορα **εργαλεία**, σκαλίζοντας τα με αιχμές και λεπίδες και σπάζοντας τα με βαριά οστέινα εργαλεία. **Μεταφέρει νερό** στη σκηνή του από την κοντινότερη πηγή, δίπλα στην οποία έχει κατασκηνώσει.

Το **βράδυ** τρώει μερικούς καρπούς και, κουρασμένος, πηγαίνει να κοιμηθεί. Κάπως έτσι υποθέτουμε ότι περνούσε η ημέρα του παλαιολιθικού ανθρώπου.

2. Να περιγράψετε τη σπηλαιογραφία. Τι ζώα εικονίζονται; Μπορείτε να βρείτε τους λόγους για τους οποίους ο άνθρωπος ζωγράφισε αυτά τα ζώα; (παράθεμα, σελ. 8)

Ο ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ

Η παλαιολιθική τέχνη εκδηλώθηκε μέσα από πολλές και ποικίλες μορφές. Τα κινητά έργα τέχνης περιλαμβάνουν κοσμημένα εργαλεία, όπλα, πλακίδια με ει-
κονιστικές εγχαραξεις ζώων και ανθρώπων και ζωόμορφα και ανθρωπόμορφα, κυρίως γυναικεία, ειδώλια.

Η τέχνη των σπηλαίων περιλαμβάνει οποιαδήποτε παράσταση ή άλλο έργο ζωγραφικής και γλυπτικής και κυρίως τις σπηλαιογραφίες που εντοπίστηκαν σ' ένα σύνολο σπηλαίων τα οποία παρουσιάζουν εξαιρετική πυκνότητα στη ΝΔ Γαλλία (π.χ. Lascaux) και στη Β. Ισπανία (π.χ. Altamira). Στα Βαλκάνια, με εξαίρεση τη Ρουμανία, και φυσικά στην Ελλάδα, δεν εντοπίζονται σπηλαιογραφίες.

Στις ζωγραφικές παραστάσεις έχουν καταμετρηθεί 267 ζώα, ρινόκεροι, λιοντάρια, μαμούθ, άλογα, βίσωνες, αρκούδες, τάρανδοι, ελάφια κ.ά.

Κοσμάς Τουλούμης, *Πριν από την Ιστορία*, σ. 40

Σπηλαιογραφία από τα σπήλαια της Νiaux (Γαλλία)

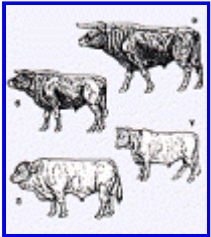
Να περιγράψετε τη σπηλαιογραφία. Τι ζώα εικονίζονται; Μπορείτε να βρείτε τους λόγους για τους οποίους ο άνθρωπος ζωγράφισε αυτά τα ζώα;

Στη σπηλαιογραφία του σχολικού βιβλίου από τα σπήλαια της Νiaux στη Γαλλία διακρίνονται ζώα **όπως βίσονες, άλογα, λιοντάρια και ελάφια**. Ο παλαιολιθικός άνθρωπος διάλεξε να ζωγραφίσει αυτά τα ζώα γιατί:

α) Αυτά **έβλεπε** στην καθημερινή του ζωή. Όταν πήγαινε για κυνήγι, σκότωνε τα ελάφια ή τα βόδια για να τραφεί με το κρέας τους.

β) Συχνά **θα κινδύνευε** από τα λιοντάρια που θα προσπαθούσαν να του επιτεθούν για να αρπάξουν τη λεία του ή να κατασπαράξουν τον ίδιο. Όλες αυτές οι καθημερινές του περιπέτειες τον απασχολούσαν και αγωνιούσε για τη ζωή του. Η αγωνία για την επιβίωση και ο κίνδυνος του θανάτου τον προβλημάτιζαν.

γ) Ένιωθε την **ανάγκη** να **εκφράσει** την **εσωτερική** του **ανησυχία** και γι' αυτό ζωγράφιζε στα σπήλαια **αυτά** που τον απασχολούσαν.

Πρώιμη Παλαιολιθική εποχή 2500000- 200000 π.Χ.	«Ικανός άνθρωπος» «Όρθιος άνθρωπος»	Κροκάλες Χειροτελέκεις 	Όπλα από οστά και κέρατα Κυνηγός και τροφοσυλλέκτης Ανακάλυψη φωτιάς
--	---	--	---

			
Μέση Παλαιολιθική εποχή 200000- 35000 π.Χ.	«Σοφός άνθρωπος»	Αιχμές Ξέστρα	Θάβει τους νεκρούς και τοποθετεί κτερίσματα· Πιστεύει σε μια άλλη ζωή μετά το θάνατο.
Ύστερη Παλαιολιθική εποχή 35000-6500 π.Χ.	«Σοφότερος άνθρωπος»	Λεπίδες Ξύστρα- Γλυφίδες Οστέινα εργαλεία	Σπηλαιογραφίες, διακοσμητικά αντικείμενα, πήλινα, πέτρινα, οστέινα αγαλματίδια, κοσμήματα Αντιλήψεις για το μυστήριο της ζωής, του θανάτου, αγωνία επιβίωσης Δημιουργία θρησκείας (πίστη σε δυνάμεις που επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων)